

študentov etnologije v okviru **neevropske etnologije** (poudarila D. H.). S prenehanjem delovanja Seminarja za etnološko preučevanje slovenskega izseljenstva se je namreč prekinilo sistematično vključevanje izseljeniške problematike v pedagoški proces, zato je bilo to raziskovanje v svojem razvoju prekinjeno. Obstoječe stanje je kakovostno pravzaprav šibkejše, kot je bilo pred leti.

Zato pa lahko z veseljem dopolnimo avtorico, ki je napisala, da se zgolj s teoretičnega vidika obeta nekoliko večje vključevanje slovenskega izseljenstva v bodoče delo Slovenskega etnografskega muzeja, v katerem ima slovensko izseljenstvo sicer še postransko vlogo. V septembru 1999 je v Slovenskem etnografskem muzeju začel delovati kustodiat za slovenske izseljence, zamejce, pripadnike narodnih manjšin ter drugih etnij v Sloveniji. S tem je osrednja nacionalna etnološka muzejska ustanova dala ustrezno mesto raziskovanju in muzejski predstavitvi kulturne dediščine in narodne identitete slovenskih izseljencev ter vplivov izseljevanja na matični slovenski prostor. Verjamem, da bomo dosedanje delo na tem segmentu, ki je, kljub nekaterim neugodnim okoliščinam, vendarle dalo veliko pozitivnih rezultatov, v Slovenskem etnografskem muzeju strokovno kakovostno nadgradili.

Daša Hribar

CULTURAL PROCESSES AND TRANSFORMATIONS IN TRANSITION OF THE CENTRAL AND EASTERN EUROPEAN POST-COMMUNIST COUNTRIES (uredila Rajko Muršič in Borut Brumen). – Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete, 1999, 156 str. (Etnološka stičišča = Ethnological contacts = Zbiežnosti etnologiczne; 9) (Zbirka Županičeva knjižnica ; št. 3)

Ne glede na opozorila v zgodovini slovenske etnologije v 50-ih letih (Novak) in 60-ih letih (Kremenšek), da je potrebno etnološko proučevanje sodobnosti, so tovrstne študije na Slovenskem še vedno precej redke, vsekakor preredke. Tudi pobude za proučevanje sodobne družbene problematike iz leta 1978, s posvetovanja in zbornika Slovenskega etnološkega društva z naslovom Etnologija in sodobna slovenska družba, so izzvenele precej v prazno. Toliko bolj se lahko torej razveselimo pričujočega zbornika, ki obravnava obdobje transformacije¹ postsocialističnih dežel po letu 1989, saj predstavlja poskus spoprijemanja s sodobno družbeno problematiko z etnološke in antropološke perspektive.

Zbornik je nastal v sklopu že tradicionalnih stičišč, srečevanj s poljskimi kolegi z Oddelka za etnologijo Univerze v Lodžu na Poljskem, sodelovali pa so tudi nekateri

¹ Za postsocialistično obdobje uporabljam izraz transformacija, ki se mi zdi, tako kot mnogim drugim avtorjem in avtoricam, primernejši od izraza tranzicija. Slednji namreč izvira iz latinščine: *transitio (-onis)* pomeni prehod iz enega stanja v drugega, medtem ko prav tako latinska beseda *transformare* pomeni spreminjati obliko, spremembo, preobrazbo. Za postsocialistično obdobje Srednje in Vzhodne Evrope je torej primernejši izraz transformacija kot tranzicija, saj pravzaprav ne gre preprosto za prehod iz socializma v kapitalizem, temveč pravzaprav vemo le to, da gre za določene spremembe in ne vemo, kam vodijo (prim. Verdery 1996).

zunanji sodelavci in sodelavke. Urednika zbornika sta Rajko Muršič in Borut Brumen.

Za večino člankov je značilno pomanjkanje teoretskega vmeščanja problematike transformacije v širši prostor (in čas) Srednje in Vzhodne Evrope ter pomanjkanje primerjalnega vidika. Literatura, ki jo naštevajo avtorji in avtorice, je precej skopa, niti enkrat namreč nista navedena kot referenci dva izmed vodilnih avtorjev in avtoric antropološkega proučevanja transformacije Verdery in Buchowski, tretji pomemben avtor Hann je naveden kot referenca le v enem članku.

Muršičev tekst se odlikuje po kakovostni literaturi. Obravnava področje popularne glasbe, globalizacije in vplivov Zahoda. Članek je najobetavnejši na tistih delih, ko avtor piše o popularni glasbi, saj je specialist za to področje in ima tudi izkušnje s terena. Manj prepričljivi se mi zdijo tisti deli, ko piše posplošitve o obdobju transformacije, kot na primer, da predstavlja ljudem nekakšno "življenje po življenju". Vemo namreč, da marsikdo tudi pogrēša socializem in da se odnos do obdobja transformacije razlikuje med različnimi socialnimi, profesionalnimi, starostnimi in drugimi skupinami kot tudi od posameznika do posameznika. Metaforo faze liminalnosti za obdobje transformacije, ki jo uporabi Muršič, je prvi uporabil Bauman.

V zanimivem tekstu Židove, ki govori o alternativni medicini na Slovenskem, pogrēšamo tudi kaj o pristopih medicinske antropologije kot antropološke poddiscipline k proučevanju alternativne medicine, vendar bi za to verjetno potrebovali dodaten članek.

Rihtman-Avguštinova piše o spreminjanju in konstrukciji novih nacionalnih simbolov na Hrvaškem, ki je značilno za devetdeseta. Osredotoča se na praznovanje in simbolne pomene dedka Mraza in Božiča.

Tekst Ramšakove o bivalnih pogojih Viničarjev v obdobju pred drugo svetovno vojno je sicer deskriptivno zanimiv, vsekakor pa bi bil za kontekst zbornika še bolj, če bi vseboval primerjavo bivalnih pogojev obdobja pred drugo svetovno vojno z obdobjem devetdesetih. Tako pa avtorica zgolj omeni, da so njihovi problemi v zadnjem desetletju spet aktualni.

Člankom poljskih kolegov in kolegic (z izjemo Modnicke, ki piše o spreminjanju etničnih stereotipov na Poljskem pred in po transformaciji) bi lahko očitali metodološko neustreznost (zlasti Dziecielski in Eichstaedt, Piatkowska in Nowina-Sroczyńska). Prehod iz folkloristično naravnane etnologije v antropologijo, ki je ambicija njihovih člankov, zahteva namreč tudi dopolnitev in pogosto spremembo konceptualnega aparata, ki pa je omenjeni avtorji in avtorice še niso opravili, zato so manj uspešni pri spoprijemanju s sodobno družbeno problematiko. Piatkowski, na primer, piše o mitu, vendar izvajanja ne poveže z obdobjem transformacije, medtem ko Paluchu to uspe v večji meri, ko piše o konceptu telesa v postmodernizmu.

Članek Halperna o antropološkem pogledu na konflikt v Bosni in Hercegovini ne prinaša nič novega in bolj spada v kak drug kontekst, medtem ko članki Bitušikove (o sociokulturnih vidikih transformacije na Slovaškem), Kürtija (o Žametni revoluciji v delavskem predelu Budimpešte Csepel) in Carmichaelove preučujejo obdobje transformacije v večji meri. Pri tem bi izpostavila članek Carmichaelove, ki govori o jeziku in nacionalni identiteti v spreminjajoči Evropi in piše, da so v obdobju transformacije v tem predelu sveta spremenjene nacionalne in kulturne meje, saj je na tem območju v zadnjem desetletju nastalo 15 novih držav. Zlasti se mi zdi zanimiva trditev avtorice, da

prihaja v Evropi do paradoksnega fenomena: do opuščanja in ponovnega nastanka nacionalizma (1999: 134). Kürti v svojem članku dobro uresniči potencial nekoga, ki je "doma" na terenu in ima zaključeno šolanje na Zahodu. Njegov članek je tista kombinacija terenskega dela in teorije, ki bi si jih želeli še več.

Zbornik, ki ga predstavljam, je torej pogumen poskus soočanja s sodobno družbeno problematiko; pokazal je, da je tovrstno proučevanje zelo kompleksno področje, ki bo stroki prineslo soočenje same s sabo, s tem pa tudi refleksijo, ki je nujno potrebna za kakovostno raziskovalno delo.

Vsekakor lahko pozdravimo novo Županičevo knjižnico na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete v Ljubljani, v okviru katere je zbornik *Cultural Processes and Transformations in Transition of the Central and Eastern Post-Communist Countries* izšel. Mislim, da si lahko od nje še veliko obetamo.